

Ekoturizmin Mali Politikalar ile Desteklenmesi

Hakkı M. Ay¹

Nihal Güneş Ay²

Özet

Son yıllarda uluslararası oluşumların ve toplantıların ardından, toplumlarda çevre ve sürdürülebilirlik bilinci artmaya başlamıştır. Esas kalıcı olan doğa olduğu için insanların üretim ve tüketim gibi yaşamsal faaliyetlerinde çevreye en az zarar verecek şekilde hareket etmeleri zorunludur. Bireysel bilincin yanı sıra devlet tarafından toplumsal motivasyona etki edecek caydırıcı ve teşvik edici önlemlerin alınması yadsınamaz bir gerçektir. Gelecek nesillere en az zararla devredilmesi gereken çevre, küresel kamusal bir mal olarak tüm insanlığı ilgilendirir. Yağmur ormanlarının azalması yalnızca o ülkelerin bir sorunu değildir.

Doğa turizmi içerisinde giderek ilgi toplayan ekoturizm, yerel halkın ve turistlerin de bilinçli olmasını şart koşmaktadır. Turizm faaliyetleri arttıkça, merkezi ve yerel yönetimler kitle turizminin ekonomik, çevresel ve altyapısal etkilerini yönetmek ve en aza indirmek için turistlere ve seyahat acentelerine daha fazla mali yükümlülükler getirebilmektedirler. Modern devletlerde vergilerin tek amacı kamusal faaliyetlerin finansmanını sağlamak değildir. Vergiler, birey ve firmaların bütün ekonomik kararlarını etkileme gücüne sahiptir. Bu bağlamda kirleten öder ilkesi, çevrenin korunması ve en az zararla geleceğe devredilmesi amacıyla uygulanmaktadır.

Günümüzde küresel ısınma ile mücadelede alınan vergi politikaları, vergilerin ekstra-fiskal fonksiyonları içinde yer almaktadır. Çevresel farkındalığı artırmak için yapılan toplantı ve afişler yeterli olmadığı için mutlaka vergi, borçlanma, finansman, negatif dışsallıkla mücadele gibi politikalar, etkin ve yaygın olarak kullanılmalıdır. Bu çalışmada ekoturizmin sürdürülebilir çevreye hizmet etmesi adına uygulanabilir mali politikalar anlatılmaktadır. Yerel politikaların yanı sıra ilgili uluslararası kuruluşların almış olduğu ilkesel kararlar, çevrenin korunması yanında ekoturizmin yaygınlaşmasını da beraberinde getirecektir. Ayrıca Türkiye'nin ekoturizm alanında potansiyeli ve sürdürülebilir turizm konusunda atılması gereken adımlar irdelenecektir.

1 Prof.Dr., Selçuk Üniversitesi, hma@selcuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9033-8248

2 Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi, nihalay@selcuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9788-7872

1.Ekoturizm Kavramı

1.1.Tanım

Ekoturizm kavramı ilk olarak 1983'te Ceballos-Lascurain tarafından literatüre kazandırılmıştır (Cosmescu & Cosmescu, 2007: 67). Birçok alanda sürdürülebilirlik tartışmalarının yaşanması ile beraber doğa temeline dayanan çeşitli alternatif sürdürülebilir turizm alanları ortaya çıkmıştır (Kasalak, 2015: 22). Ekoturizm yerel halka yardımcı olacak ve çevreye zarar vermeyecek şekilde doğal güzelliklere sahip yerlere, çevresel mirasın korunmasına dayanan sürdürülebilir turizm türü olarak ifade edilir (Cambridge Dictionary, 2024; Mahravan, 2012: 1). Ekoturizm çevreyi koruyan, yerel halkın refahını sürdüren, yorumlama ve eğitim içeren doğal alanlara sorumlu seyahat olarak ta tanımlanmaktadır (TIES, 2015: Israngkura, 1996: 10). Eğitim, hem personeli hem de misafirleri kapsayıcı nitelikte olmalıdır. Ekoturizmle ilgili çoğu konu farklı disiplinlerin sınırlarını aşmakta ve farklı araştırma yöntem ve tekniklerinin kullanılmasını gerektirmektedir (Buckley, 2010). Birçok yazar, ekoturizmi sürdürülebilir turizmin daha geniş kavramının bir alt kümesi olarak alternatif, doğa, macera, kültürel turizm ve hatta kitle turizmi gibi diğer turizm türleriyle ilişkili olarak konumlandırmıştır (Fennell, 2009; Cater and Cater, 2015).

Ekoturizm kavramı literatürde kullanılan bazı kavramlarla karıştırılabilir (Fennell, 2004: 44). Ekoturizm, doğal alanlardaki turizmin niş bir koludur ve doğa turizminin içinde yer alan bir bileşen olarak kabul edilmektedir (Kılıç Benzer, 2006: 58). Doğa turizmi türler, habitat, manzara, tuzlu ve tatlı su özellikleri dâhil olmak üzere doğal kaynakları vahşi veya doğa ortamında kullanan tüm turizm türlerini (kitle turizmi, macera turizmi, ekoturizm) kapsamaktadır. Doğa turizminin yalnızca bazı biçimlerinin korumaya olumlu katkı yaptığı, bunların da ekoturizmi oluşturduğu görülmektedir. Bununla birlikte, turistin motivasyonu ne olursa olsun doğa turizmini yönetme ve tüketim noktasında ekoturizme dönüştürme fırsatı bulunmaktadır (Goodwin, 1996: 287-288). Sürdürülebilir turizm tüm turizm biçimlerinin sürdürülebilirliklerine ve etkilerine yönelik bir kavramdır. Sorumlu seyahat ise bireysel gezginlerin davranış ve tarzlarını ifade eder (GSTC, 2024).

Birleşmiş Milletler'e göre aşağıdaki özelliklere sahip turizm biçimleri ekoturizm olarak ifade edilir (UN Tourism, 2024):

-Turistlerin temel motivasyonunun doğayı ve doğal alanlardaki geleneksel kültürleri gözlemleyen ve takdir eden,

-Eğitici ve yorumlayıcı özellikler taşıyan,

-Küçük gruplar için uzmanlaşmış tur operatörleri tarafından organize edilen,

-Destinasyonlardaki hizmet sağlayıcı ortakları genellikle küçük ve yerel işletmeler olan,

-Doğal ve sosyo-kültürel çevreye olan olumsuz etkileri en aza indiren turizm faaliyetidir.

Ekoturizm, ekolojik yapı ile birlikte ele alınması gereken bir turizm türü olduğu için tüm turizm faaliyetlerinde bunların dengesini bozacak müdahalelerden uzak durmak gerekmektedir (Fennell, 2004: Chapter 3). Bu nedenle kültürel canlandırma, ekonomik kalkınma ve farklılaştırma vasıtasıyla sürdürülebilirlik teşvik edilmelidir. Ekoturizmde, turist sayısını en az seviyeye indirmek daha ön plandadır. Bu nedenle, ekoturizm seyahatleri, bireyler veya küçük gruplar halinde turlar tarafından kontrollü bir şekilde gerçekleştirilirse çevresel bozulmalar önlenir. Ekolojik açıdan duyarlı bölgelerde, turizm faaliyetlerine odaklanıldığında, sürdürülebilirlik kavramı karşımıza çıkmaktadır (Bak Ateş, 2022: 57).

1.2.Ekoturizmin İlke ve Amaçları

Ekoturizm koruma, topluluklar ve sürdürülebilir seyahat kavramlarını birleştirmekle ilgilidir. Ekoturizm faaliyetlerini uygulayanlar, katılanlar ve pazarlayanlar aşağıdaki ekoturizm ilkelerini benimsemeleri gerekir (Epler Wood, 2002: 13; TIES, 2024; Kuter ve Ünal, 2009: 149; Kahraman ve Türkay, 2012: 48):

- Fiziksel, sosyal, davranışsal ve psikolojik etkileri en aza indirmek,
- Çevresel ve kültürel farkındalık ve saygı oluşturmak,
- Hem ziyaretçiler hem de ev sahipleri için olumlu deneyimler sağlamak,
- Çevreyi korumak için doğrudan finansal destek (bilet satışı gibi) sağlamak,
- Hem yerel halk hem de özel sektör için maddi destek sağlamak,
- Ziyaretçilere, ev sahibi ülkelerin siyasi, çevresel ve sosyal iklimlerine karşı duyarlılığı artırmaya yardımcı olacak yorumlayıcı deneyimler sunmak,
- Düşük etkili (çevreye zarar vermeyecek) tesisler tasarlamak, inşa etmek ve işletmek,
- Yerel halkın haklarını ve manevi değerlerini tanımak, saygı duymak ve ilişkileri güçlendirmek için onlarla ortaklık kurmak,

-Turizmin gelişimi ile birlikte bölgenin sosyo-kültürel ve çevresel olanaklarını artırmak,

-Flora ve faunanın korunmasına özel önem göstermek,

-Çevreye karşı anlayışlı, içsel değerleri ve sorumluluk bilinci olan turist oluşturmaktır.

Ekoturizm bir yandan turizmin sosyal, kültürel ve ekonomik fayda sağlama potansiyelini gerçekleştirmek, diğer yandan faaliyetlerden kaynaklanan çevresel ve sosyal etkileri tamamen ortadan kaldırmak ve önlemektedir. Buna göre ekoturizmin başlıca amaçları şunlardır (Özkan Yürük, 2003:2; Akyurt, 2019: 356):

-Doğayla ilgili tüm unsurların korunması, geliştirilmesi ve çevreye verilecek zararın minimize edilmesi,

-Yerel halkın ekoturizmden kaynaklanan ticarete özendirilmesi,

-Elde edilen gelirlerin tüm paydaşlar tarafından adil dağılımının sağlanması,

-Yörenin alt ve üst yapı unsurlarının planlı olarak gerçekleşmesinin sağlanması,

-Yerel halka, ziyaretçilere ve sektörde çalışanlara doğanın ve sosyo-kültürel yapının korunması ile ilgili eğitimlerin verilmesi,

-Doğal ve sosyo-kültürel yapının sürdürülebilirliği ve negatif dışsallıkların azaltılması için kaynak ayrılması,

-Yörenin kalkınması için planlar yapılmasıdır.

1.3. Ekoturizmin Avantaj ve Dezavantajları

Ekoturizmin öne çıkan avantajları şu şekilde sıralanabilir (BAKA, 2012: 7; Bouronikos, 2004):

-Yerel halka gelir kaynağı oluşturarak onların yaşam kalitesini artırır.

-Büyük projelerin uygulanmasının zor olduğu orman veya dağ köyleri gibi bölgelerde istihdam ve ekonomik kalkınma sağlar.

-Ekonomik canlanma, bölgesel göçlerin önüne geçer.

-Yerel halk yaşamlarını ve bölgelerini etkileyecek kararlarda rol oynarlar.

-Doğal, kültürel ve geleneksel mirası korur ve bölgesel biyoçeşitliliği sürdürülebilir kılar.

-Turistler yerel halkla değişik aktivitelerde kaynaşarak yeni deneyimler sağlarlar.

-Geleneksel turizmin ekonomi, çevre, kültür ve sosyal yaşama neden olan olumsuz etkilerini asgariye düşürür.

-Ekoturizme duyarlı olan turistler ile yerel halk arasında saygıyı oluşturarak yerel gururun ve güvenin oluşmasını sağlar.

-Yüksek maliyetli olmaması nedeniyle özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ilgi uyandıran bir sektör olmasıdır.

Ekoturizmin öne çıkan dezavantajları ise şunlardır (Tutçu, 2021: 6; Kuter ve Ünal, 2009: 153-154; Ataman ve Keskin, 2020: 8; Erdoğan, 2003: 156):

-Yoğun ziyaretçi akınına uğrayan bölgedeki toprak, bitki ve hayvanlar üzerinde olumsuz etkiler oluşturur.

- Festivaller, şenlikler, gösteriler gibi kültürel aktivitelerden yerel gelenek ve kültürel değerler zarar görür.

-Yerel halkın ekonomik açıdan gelişmesi ile birlikte doğal yaşayış tarzları (dil ve konuşma yapıları, dini ve manevi değerleri) değişir.

-Sektöre büyük sermayeli turizm firmalarının girmesi ile yerel halka ve kırsal kalkınmaya kalan ekonomik faydanın azalmasıdır.

-Yerel mimariyi bozar.

-Ekonomik açıdan turistlere bağımlı olunması ile beraber, yöresel yemeklerden ziyade turistlere hitap eden daha hızlı ve kolay hazırlanabilen yemekler sunulmaktadır.

-Ekonomik hareketliliğin artması gasp, hırsızlık, dolandırıcılık gibi suçları artırır.

Disipliner zorluklardan uzaklaşarak, ekoturizm alanında ve uygulamasında çok çeşitli eleştiriler getirilmektedir. Muhalifler ekoturizmin gerçekte her zamanki gibi bir iş olduğunu savunurlar. Şirketler, hükümetler, ekoturistler ve diğer paydaşlar kendi çıkarlarının peşinde koşarken; destinasyonlar, insanlar ve çevre için maliyetler faydalardan daha fazladır. Örneğin, milli park yöneticileri korunan alanlara gelen ziyaretçileri artırmak için politikayı stratejik bir hedef olarak değiştirirken, ekoturistler düşük etkili çevresel etkileri desteklemektedirler (Morrison-Saunders vd.,2019: 293), Ekoturizmin hayvanların korunmasıyla ilgili olması gerekirken, hayvanların ekoturizmde kullanılmasına ilişkin ahlaki kaygılar ise giderek artmaktadır (Taylor, Hurst, Stinson ve Grimwood, 2020: 114). Ekoturizmin daha etik ve sorumlu olma

vaadini yerine getirebilmesi için özen ve çeşitliği vurgulayan uygulamalara yer verilmelidir (Fennel, 2022:5-6).

2. Ekoturizmin Gelişimi ve Bazı Ekoturizm Bölgeleri

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP- United Nations Environment Programme) tarafından yapılan bir araştırmaya göre turizm dalları içindeki sıralamada ekoturizm en üst seviyelerdedir. Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization-WTO) tarafından yapılan tahminlere göre gerek turist sayısı ve gerekse toplamdaki seyrine göre artış kaydetmektedir. WTO'nun yapmış olduğu araştırmalarda ekoturizme yapılan seyahat harcamaları geleneksel turizm harcamalarına oranla 5 kat daha fazla arttığı ve bu artış hızı ile yılda % 20'ye karşılık gelmektedir (Yücel, 2002: 2).

2019 yılındaki pazar büyüklüğü 180 milyar ABD doları olan küresel ekoturizm endüstrisinin, 2027'de 330 milyar ABD dolarına yükseleceği tahmin edilmektedir. Ekoturizmin dünya çapında hızla yükselişinde şu faktörler etkili olmuştur:

- Kitleden kişiselleştirilmiş turizme doğru bir model değişikliği,
- Çevrenin korunmasına giderek artan ilgi,
- Farklı ve çevre dostu olarak algılanan bir ekoturist profilin doğuşu,
- Halkın çevrenin korunmasına katılımı,
- Yerel ekonomilere sağlanan katkı,
- Alt ve üst yapıların iyileştirilmesi ve ekoturizm destinasyonlarına erişimin kolaylaştırılması.

Ekoturizmin öngörülen başarılı geleceği, özellikle turistleri doğal ve kültürel çevreyle bağlayan birden fazla faktöre dayanmaktadır. Bu nedenle, ekoturizmin sürdürülebilir bölgesel kalkınmayı desteklemesi beklenmektedir (Pavlidis vd., 2022). Bu arada ekoturizm pazarının da zamanla evrim geçirmesi beklenmektedir. Ekoturizmin büyümesi muhtemelen bölge içi seyahatlerden kaynaklanacaktır. Gelirler arttıkça ve altyapı iyileştikçe genel olarak turizm için bölge içi seyahatlerde büyüme beklenir. Bölgesel nüfus merkezleri giderek daha kalabalık ve kirli hale geldikçe, artan gelir ve eğitim, doğal çevre hakkında daha fazla bilgi ve ilgiye yol açtıkça, özellikle bölge içi ekoturizm büyüyecektir (FAO, 2024).

Dünyada örnek olabilecek ekoturizm uygulamaları vardır. Topraklarının %25'inden fazlası milli parklara ve çeşitli koruma alanlarına ayrılmış olan *Kosta Rika*, bu konuda öne çıkan ülkelerden biri olup, ekoturizm örnekleri denildiğinde akla ilk gelen yerlerden biri haline gelmektedir (Bouronikos,

2004). Kosta Rika'da bazı ekoturizm bölgeleri Corcovado Ulusal Parkı, Monteverde Bulut Ormanı Biyolojik Koruma Alanı, Arenal Volkanı Milli Parkı, Manuel Antonio Milli Parkı, Ostional Karma Yaban Hayatı Koruma Alanı ve Tortuguero Milli Parkı'dır (Worldpackers, 2024).

Tektonik bir fay hattının üzerinde yer alan *Yeni Zelanda* arazi, volkanik, jeotermal ve sismik aktivitelerin yoğun olduğu bir ülkedir. Aoraki/Cook Dağı Milli Parkı, Zavallı Şövalye Adaları Deniz Rezervi, Wai-O-Tapu Jeotermal Rezervi, Whakaari/Beyaz Ada ve Tongariro Milli Parkı (Moore, 2024) Yeni Zelandanın ekoturizm bölgelerinden birkaçıdır.

Norveç, ekoturizm alanında bir başka başarılı ülkedir. Ülke doğal güzellikleri ve deniz ekosistemleri ile öne çıkmaktadır. Fiyortlar, Jotunheimen, Rondane ve Hardangervidda gibi milli parklar, balina izleme safarileri, Kuzey Işıkları, kuş gözlemciliği, kayak ve Sami Toplumu turları bazı ekoturizm faaliyetleridir (The Wisetravellers, 2023).

Biyçeşitliliği ve safari turları ile öne çıkan *Kenya*, ekoturizm alanında talep edilen ülkelerden biridir (Bouronikos, 2004). Sirikoi Lodge, Olepangi Çiftliği, Watamu Ağaç Evi (Butler, 2024) bazı ekoturizm yerleridir.

İzlanda doğal güzellikleri ve jeotermal kaynakları ile ekoturizme katkı sunmaktadır. Mavi Lagün, %100 jeotermal enerjiyle çalışan kaplıcaları ile ünlüdür (Ecotourism World, 2021). Doğa yürüyüşleri, volkan turları, buzul gezileri gibi ekoturizm faaliyetleri de bulunmaktadır.

Bali ve Bhutan gibi birçok Asya yargı bölgesi, turizmin olumsuz etkilerini azaltmak için eko-turizm vergileri getirmiştir (Eco-Business, 2023).

2008 yılında Karadağ, tüzel ve fiziksel varlıkları, kara taşıtları ve römorklarını kullanmak için yıllık ödenek ödemeye bağlayan eko-vergileri uygulamaya koymuştur. Eko-vergi, Karadağ topraklarında kara taşıtlarını ve yardımcı araçlarını kullanmak için tüm gerçek ve tüzel kişilerin ödediği ücrettir. Karadağ vatandaşları araçlarını tescil ettirirken eko-vergiyi öderken, yabancı uyruklular ise Karadağ'a girerken vergiyi öderler. Ücret miktarları kullanılan motor ve yardımcı araçların markasına göre belirlenir. Eko-vergi ödendikten sonra alınan eko-etiket bir yıl süreyle geçerlidir (UN, 2024).

3. Türkiye'de Ekoturizmin Durumu ve Potansiyeli

Türkiye doğası, iklimi, coğrafyası, tarihi, kültürü itibariyle geleneksel turizm faaliyetlerinin yanı sıra ekoturizm açısından da ciddi bir potansiyeli olan ülkedir. Dünya genelinde alternatif turizm arayışlarının yaygınlaşması ile Türkiye'nin ekoturizme yönelimi de hızlanmıştır (Eskin vd., 2017: 17). Türkiye'de ekoturizm konusu ilk olarak 1987 yılında Dalyan'daki

İztuzu'nda bir otel inşaatı ile ortaya çıkmıştır. İztuzu kumsalını yuva edinen ve yumurtlayan Caretta Caretta türü deniz kaplumbağalarının habitatlarına zarar vereceği için, ekoloji aktivistlerinin haklı tepkileri sonucunda bu otel inşaatı iptal edilmiştir. Nitekim bu tepki sonucunda Köyceğiz-Dalyan bölgesi Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak ilan edilmiştir (Polat, 2006: 39).

2023 yılı itibariyle Dünya genelinde UNESCO Dünya Miras Listesi'ne 1199 kültürel ve doğal varlık kayıtlıdır. Bu varlıkların 933'ü kültürel, 227'si doğal ve 39'u da karma (kültürel/doğal) varlıktan oluşmaktadır. Bugün itibariyle Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü sorumluluğunda yürütülen çalışmalar sonucunda Türkiye'den UNESCO Dünya Miras Listesi'ne 21 adet varlık girmiştir. Listede yer alan bu varlıklar şunlardır (KTB, 2024): “İstanbul'un Tarihi Alanları [1985], Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas) [1985], Hattuşa (Boğazköy) - Hitit Başkenti (Çorum) [1986], Nemrut Dağı (Adıyaman - Kahta) [1987], Xanthos-Letoon (Antalya - Muğla) [1988], Safranbolu Şehri (Karabük) [1994], Troya Arkeolojik Alanı (Çanakkale) [1998], Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne) [2011], Çatalhöyük Neolitik Alanı (Konya) [2012], Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (İzmir) [2014], Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (Bursa) [2014], Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı [2015], Efes (İzmir) [2015], Ani Arkeolojik Alanı (Kars) [2016], Afrodias (Aydın) [2017], Göbeklitepe (Şanlıurfa) [2018], Arslantepe Höyüğü (Malatya) [2021], Gordion (Ankara) [2023], Anadolu'nun Orta Çağ Dönemi Ahşap Hipostil Camileri [2023]” kültürel varlık olarak kaydedilmiştir. “Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (Nevşehir) [1985], Pamukkale-Hierapolis (Denizli) [1988]” ise hem kültürel hem doğal miras olarak listede yer almaktadır.

Türkiye'de genel olarak ekoturizm aktiviteleri şunlardır (Reportlinker, 2024): yaban hayatı, macera turizmi, kültürel turizm ve gönüllü turizm. Türkiye'de daha detaylı olarak ekoturizme örnek turizm aktiviteleri ise şunlardır: İnanç turizmi, yayla turizmi, ipek yolu, St. Paul yürüyüş yolu gibi dağ ve doğa yürüyüşü, kano-rafting gibi akarsu turizmi, bisiklet turları, kamp-karavan turizmi, atlı doğa yürüyüşü, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahaları, antik kentler, tabiat anıtları, tarihi mekanlar, doğal ve arkeolojik sit alanları, mağara turizmi, sportif olta balıkçılığı, kuş gözlemciliği, botanik turizmi ve av turizmi, tohum ve gen bahçeleri, tarım ve çiftlik turizmi, yamaç turizmi, balon turizmi, yaban hayatı (fauna) gözlemciliği, sualtı dalış turizmi, macera turizmi (Üzüm ve Koç, 2017: 16; Kaya, 2015: 87). Dünya Turizm Örgütü'ne göre Türkiye, dünyanın en çok ziyaret edilen altıncı ülkesi konumundadır. Dünya turizm pazarında % 3,5'lik, Avrupa turizm pazarında ise % 6,8'lik paya sahiptir (Ünal Ankaya vd., 2018: 70).

4. Ekoturizmi Destekleyen Mali Politikalar

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekoturizm yaklaşımları farklılıklar arz etmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ekoturizm, gelişmiş ekonomilere kıyasla daha fazla önceliğe sahiptir. Gelişmekte olan ülkelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşabilmeleri için ekoturizmin vergi gelirlerine gereksinimleri vardır. Covid-19 sonrasında ekoturizmi teşvik etmek büyük önem taşımaktadır. Bu ülkelerin fosil yakıtlara olan yüksek bağımlılıkları ve gelişmiş yeşil teknolojilerin eksikliği nedeniyle dünyadaki sera gazı salınımında büyük payları vardır. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde bürokratik süreçlerin maliyeti yüksek ve piyasa şeffaflığının yetersiz olması nedeniyle, ekoturizm endüstrisinde yeşil aklama (greenwashing) oluşabilir. Yeşil aklama ekoturizm hizmetleri sunan şirketlerin faaliyetlerini olduğundan daha sürdürülebilir ve etik göstermesidir (Shang, 2023: 2-3).

Ekoturizmin desteklenmesi için vergi, harcama, bütçe, borçlanma, finansman, borç-doğa takası ve negatif dışsallıkla mücadele gibi yürütülen çok çeşitli mali politikalar mevcuttur. Bu çalışmada en önemli iki politika aracı olarak vergi ve harcamalar incelenecektir.

4.1. Vergi Politikaları

Gelişmiş ekonomilerde vergi yalnızca kamusal hizmetlerin finansmanı (fiskal amaç) için alınmaz. Ayrıca ekonomik ve sosyal yaşama müdahale etmek (ekstra-fiskal amaç) için de almaktadır. Sağlığa zararlı maddeler üzerinden yüksek vergi alınmasının asıl nedeni gelir elde etmek değil, bu maddelerin tüketimini kısımdır. Ekoturizm alanında alınan vergilerde amaç gelir elde etmenin yanı sıra ziyaretçi sayısını azaltmak ve çevrenin daha az zarar görmesini sağlamaktır.

Turizm faaliyetleri arttıkça hükümetler ve destinasyonlar kitle turizminin ekonomik, çevresel ve altyapısal etkilerini yönetmek için turistlere daha fazla vergi getirirler. Bu alanda turist vergisi ve eko-vergi yaygın olarak uygulanmaktadır. Bu iki vergi benzer görünseler de farklı amaçlara hizmet etmektedirler.

Gelişmekte olan ülkeler bütçe kalemleri içinde yer alan ağır maliyetleri finanse etmek, düzenlemek ve telafi etmek için turizm sektörüne özgül vergileri mali sistemlerine entegre etmişlerdir. Turizm vergileri bazı gelişmiş ülkelerin toplam vergi gelirlerinin yaklaşık %10'unu sağlarken, küçük ekonomilere sahip ülkelerde tek vergi geliri olabilmektedir (Gago vd., 2006: 4). Örneğin Macau'da kumar turizminden elde edilen vergi geliri toplam vergi gelirinin %80'ini oluştururken, Maldivler toplam vergi gelirinin %60'ını turizm vergisinden elde etmektedir (McAller vd., 2005: 4). Dolayısıyla turizmin

vergilendirilmesi bazı destinasyonlar için çok cazip bir mali araç haline gelmiştir. Bu vergi gelirleri genellikle gerekli altyapının inşasında, turizmin geliştirilmesinde ve yerel halkın refahını artıran hizmetlerin finansmanında kullanılmaktadır (Cook vd., 2016). Dolayısıyla, turizme özgü vergiler, dışsal maliyetleri içselleştirmenin ve ev sahibi toplum için turizmden adil faydalar elde etmenin etkili bir aracı olarak kabul edilmektedir (Kato vd., 2009: 3).

4.1.1. Turist Vergisi

Turist vergisi, genellikle konaklama veya ziyaretçi giriş ücretleri aracılığıyla toplanan ve turizm faaliyetlerinden fon toplamak için seyahat edenlere uygulanan bir ücrettir. Turist vergilerinden elde edilen gelir genellikle yerel altyapıyı desteklemek, kültürel miras alanlarını korumak ve turizmle ilgili hizmetleri geliştirmek için kullanılır. Öncelikli amaç mali olup, turizmle ilişkili maliyetleri yönetmek ve faydaları sakinler ve yerel yönetim arasında daha adil olarak yeniden dağıtmaktır.

Turist vergilerinin uygulandığı ülkelerden bazı örnekler aşağıda verilmiştir (Goel–Thu, 2024).

Venedik-İtalya: Venedik şehrinde bilhassa kruvaziyer gemiler aracılığıyla gelen yoğun turistlere yönelik olarak, şehrin altyapısını oluşturmak ve korunmasını sağlamak amacıyla hem gecelik turistlerden hem de günlük ziyaretçilerden ücret alınmaktadır. Alınan bu vergiler şehrin simgesi durumundaki tarihi yapıların ve ulaşımı da sağlayan kanalların korunmasına yardımcı olmaktadır.

Paris-Fransa: Paris'te otellerde, pansiyonlarda veya hostel gibi diğer konaklama yerlerinde konaklayan ziyaretçilerden turist vergisi alınır. Bu vergi, şehrin tanıtımı, altyapının iyileştirilmesi ve kültürel girişimler için kullanılmaktadır.

Tayland: Tayland, 2024'ten itibaren her uluslararası havaalanına varışta 300 baht (9 \$) tutarında turist giriş ücreti ödemesi gerekecek. Ancak kara veya deniz yoluyla gelenlerin yalnızca 150 baht ödemesi gerekecek. Turist vergisi, kapasiteyi artırmak ve ikinci kademe şehirleri tanıtmak için turizm otoritesine daha fazla kaynak sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. İkinci kademe şehirler ile Phuket ve Bangkok gibi ünlü ve aşırı kalabalık şehirlerin yükünü hafifletebilecek Tayland'daki daha az ziyaret edilen destinasyonlar anlatılmak istenir (Siam Legal, 2024).

4.1.2. Eko-Vergi

Vergiler, sübvansiyonlar ve diğer ekonomik araçlar, üreticilerin ve tüketicilerin davranışlarını etkileyebilecek önemli piyasa sinyalleri sağlar. Amaç-bağımlı vergilerin uygulanması neticesinde bireyler, kamu hizmetlerinden faydalanma ölçüsü oranında, bu tür hizmetlerin maliyetine katılarak, kaynak dağılımındaki etkinliği sağlamakta ve devlet hizmetlerinde optimum arzın oluşmasına yardımcı olmaktadır. Bir çeşit amaç-bağımlı vergiler olan çevre vergileri, çevre kirliliği ve sera gazı emisyonlarının kaynaklarını vergilendirmek, iklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik kaybı ve kirlilikle mücadele için etkili ve verimli bir yoldur. Çevre vergileri ayrıca gelir seferberliğine, vergi bilincine, vergi adaleti ve yeniden dağıtıma da katkıda bulunabilir (Yereli ve Ata, 29:2011). Çevre kirliliği ve sera gazı emisyonlarının kaynaklarını vergilendirmek, iklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik kaybı ve kirlilikle mücadele için etkili ve verimli bir yoldur. Çevre vergileri ayrıca gelir seferberliğine ve yeniden dağıtıma da katkıda bulunabilir. OECD'nin verileri ve analizleri, yeşil vergilerin çevre dostu seçimleri teşvik etmesini ve adil ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin daha geniş vergi politikası hedeflerini desteklemesini sağlamaya yardımcı olur. (OECD, 2015).

Eko-vergi çevreye zararlı olduğu düşünülen faaliyetlerden alınan ve ekonomik teşvikler yoluyla çevre dostu faaliyetleri teşvik etmeyi amaçlayan bir vergidir. Bir eko-vergi (veya çevre vergisi), turizmin olumsuz çevresel etkilerini telafi etmeyi amaçlayan bir vergidir. Bu vergi genellikle kırılğan ekosistemlere veya çevresel sürdürülebilirliği tehdit eden yoğun turist trafiğine sahip bölgelerde uygulanır. Eko-vergilerden elde edilen fonlar genellikle gelecek nesiller için doğal kaynakları korumaya yardımcı olan çevre koruma, yaban hayatı koruma ve sürdürülebilirlik projelerine yatırılır (Goel–Thu, 2024).

Eko-vergilerin uygulandığı ülkelerden bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

Balear Adaları-İspanya: Balear Adaları'ndaki eko-vergi 2016 yılından bu yana yürürlüktedir. Resmi adı Sürdürülebilir Turizm Vergisi (Sustainable Tourism Tax) olarak adlandırılan bu vergi dört ana ada Mallorca, Ibiza, Menorca ve Formentera'da uygulanmaktadır (IPM, 2024). 16 yaşını doldurmuş tüm konaklayan misafirlerden bu vergi alınmaktadır. Bu vergi, su tasarrufu, yeniden ağaçlandırma ve tarihi alanların korunması gibi turizmin çevresel ayak izini azaltmayı amaçlayan çevresel projelerin finansmanı için alınmaktadır.

Yeni Zelanda: Yeni Zelanda eko-vergileri, çevreyi etkileyen faaliyetleri kontrol altına almak için tasarlanmış çeşitli politika önlemlerinden birisi

olarak görmektedir (PB, 1996). Bu vergiler doğal parklar ve kırsal alanlarda çevre koruma ve altyapı iyileştirmelerini finanse etmek ve cazip olan açık hava merkezlerinin uzun vadeli sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla 2019 yılında 35 NZD tutarında bir ziyaretçi vergisi getirmiştir (Goel–Thu, 2024).

Kosta Rika: Kosta Rika’da, ulusal parkları ziyaret eden turistlerden giriş ücreti şeklinde bir eko-vergi alınır. Para, bu korunan alanların bakımı, biyolojik çeşitliliğin teşviki ve turistler için birincil çekim noktası olan ülkenin zengin doğal ekosistemlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için kullanılır.

Turizm vergileri öncelikle turizm hizmetlerini, altyapıyı ve ekonomik büyümeyi iyileştirmek için gelir elde etmeye odaklanırken, eko-vergiler özellikle çevre koruma ve sürdürülebilirlik çabalarını finanse etmek için tasarlanmıştır. Turist vergileri genellikle konaklama yerlerine veya giriş noktalarına uygulanırken, eko-vergiler çoğunlukla milli parklar veya doğa rezervleri gibi çevreyi doğrudan etkileyen belirli faaliyetleri veya yerleri hedef alır. Turist vergisi gelirleri şehir bakımı, kültürel mirasın korunması veya turizmin tanıtımı için kullanılabilirken, eko-vergi gelirleri çevre koruma, restorasyon ve sürdürülebilirlik projelerine ayrılmaktadır.

4.2. Harcama Politikaları

Devlet toplumsal yaşamdan kaynaklanan kamusal hizmetleri yerine getirebilmek için vergiler başta olmak üzere birçok kaynaktan gelir sağlar. Kamusal hizmetler, yapılan kamu harcamaları aracılığıyla yerine getirilir. Devletin görev alanı içinde sayılan fonksiyonlarını yerine getirmek adına yaptığı tüm faaliyetlerin maliyetini oluşturan kalemlere kamu harcaması denir (Aksoy, 1998: 91). Keynesyen ekonomiye göre kamu harcaması, toplumun toplu halde yaşamaktan kaynaklanan gereksinimlerini karşılamak, ekonomik ve sosyal yaşama müdahaleleri de kapsayan harcamalar toplamına denir (Türk, 1999: 27). Bugünün modern devleti gerek ekonomik krizler, gerek dünya savaşları ve gerekse de sosyal devlet, küreselleşme, küresel kamusal mallar, negatif dışsallıklar, kentleşme, teknolojik ilerlemeler gibi gelişen kavramlar nedeniyle kamu harcamaları artarak devam etmektedir. Devlet fiilen reel, transfer ya da yatırım harcamaları şeklinde ekoturizme katkı sağlayabilir. Ayrıca alınması gereken vergilerin tamamen veya kısmen alınması da geniş anlamda kamu harcaması olarak adlandırılmaktadır.

Ekoturizm destinasyonlarına yönelik olarak merkezi yönetim ve yerel yönetimler ve özellikle belediyeler alt yapı ve üst yapı olanaklarını sağlamaktadırlar. Yollar, havaalanı, deniz limanları, tren garları, köprüler, uyarıcı ve tanıtıcı işaret ve levhalar, kafe, restoran veya dinlenme mekanları gibi reel bir çok kamu harcaması yapılmaktadır. Birleşmiş Milletler’e bağlı

Dünya Turizm Örgütü'nün (UNWTO) “kültür ve gelenekleri koruyan, çeşitliliği kutlayan, fırsatlar sunan ve biyolojik çeşitliliği güvence altına alan dünya köylerini öne çıkarmayı amaçlayan” (NTV, 2024) 2024 yılı Dünya Turizm Köyü Listesi'ne 260 aday köy içinde dünyanın en iyi turizm köyü olarak Antalya'nın İbradı ilçesine bağlı Ormana köyü seçilmiştir. Bu haberin akabinde İbradı Belediyesi tarafından köy içindeki yollara asfalt çalışması başlatılmıştır (Turizm Ajansı, 2024).

Reel kamu harcamaları dışında kamunun alması gereken vergileri muafiyet, istisna veya indirim şeklinde teşvik ve desteklemelerle de kamu harcaması yapılabilir. Devlet, bütçe geliri içinde yer alan bir kamu alacağını izlediği ekonomik, sosyal, kültürel, istihdam, göç gibi politikalar gereğince kısmen veya tamamen almaktan vazgeçmesi, geniş anlamda kamu harcaması kabul edilir. Ekoturizm destinasyonu olan bölgelerde gelir ve kurumlar vergisi, katma değer vergisi ve özel tüketim vergisi gibi harcama vergilerini, emlak vergisini ya da istihdam üzerindeki mali yükümlülükleri devlet kısmen veya tamamen, geçici veya sürekli olarak kaldırabilir. Bu tür mali politikalar bölgede yatırımları hızlandırır, istihdamı artırır, ticareti canlandırır ve nüfus yoğunluğuna neden olur.

Türkiye'de 1982 tarih ve 2634 Sayılı Turizm Teşvik Kanunu ile hazine ve orman arazilerinin Turizm Alan ve Merkezleri olarak yatırımcıya tahsis edilmektedir. Kanun aynı zamanda sektörde yabancı personel istihdam edilmesi, deniz turizmine yönelik kolaylıklar, elektrik, doğalgaz, su tarifelerinde indirim, haberleşme kolaylıkları, orman fonuna katkının taksitlendirilmesi, yurtdışında gerçekleştirilecek fuarlara katılım desteği sağlamak gibi teşvik ve destekler sunulmaktadır.

1985'de turizm sektörünün Kalkınmada Özel Önem Taşıyan Sektör kabul edilmiş, sektöre sağlanan teşvikler artırılmış ve çeşitlendirilmiştir. Bu uygulamalar sonunsa turizm sektöründe yatırım sayısı artmıştır.

1985-1999 arasında uygulanan başlıca teşvik ve destekler şunlardır: gümrük vergisi muafiyeti, yatırım indirimi istisnası, özel önem taşıyan sektör ile Kalkınmada Öncelikli Yörelere çalışan ücretli kişilere vergi indirimi, yatırım finansman fonundan yararlanma, turizm binaları için inşaat harcı istisnası, bazı vergi, harç veya resimlerde istisna, döviz temin kolaylığı, 5 yıl boyunca Emlak Vergisi'nden muafiyet olma vardır. Ayrıca faiz farkı indirimi, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Primi, yatırım malı imalatçılara dönük teşvik kredisi, rıhtım resmi muafiyeti, KDV ertelemesi, ithal hakkı, ulaştırma altyapıları resmi muafiyeti, teşvik kredileri, sosyal güvenlik primi muafiyeti, zorunlu tasarruf, Konut Edindirme Fonu ve enerji teşviki sıralanabilir. Turizm sektöründe yatırım yapmak isteyen müteşebbisler için

karşılıksız arsa ve arazi tahsisi, ilave istihdam teşviki gibi teşvikler de turizme yönelik kamu harcamalarıdır (Önen, 2000).

5. Sonuç

Ekoturizm alanında kamu tarafından vergi ve kamu harcamaları aracılığıyla mali teşvikler sağlanmaktadır. Genellikle harcamalardan ziyade vergi alanında getirilen teşvik ve destekler öne çıkmaktadır. Farklı vergilendirme tasarımları ve modelleri incelendiğinde, turizmle ilgili vergilerin çoğunda düzenleyici tasarım ögesi olmasına rağmen, herkese uyan tek bir çözüm olmadığı açıktır. Turizm vergilendirmesi genellikle 'odadaki fil' olarak algılanırken, beyaz bülten araştırması talep ve rekabet üzerindeki algılanan olumsuz etkilerin oldukça marjinal olduğunu göstermektedir. Dahası tüketiciler, vergi gelirin özel olarak işaretlenmiş iyi amaçlar (sürdürülebilirlik, yerel topluluk, kültürel ve doğal koruma) için şeffaf bir şekilde yeniden yatırılması durumunda vergi ödemeye daha istekli olma eğilimindedir (UN Tourism, 2020).

Turistler vergi bilincine sahip oldukları için ödedikleri vergiler ile sonuçta aldıkları kamu mal ve hizmetleri arasındaki ilişkiye büyük önem vermektedirler. Bu durum turistlerin turizm vergisinin ne olduğu konusundaki farkındalığını arttırırken, aynı zamanda verginin neden alındığını bilme isteği açısından da oldukça önemlidir. Adil olarak algılanmayan bir vergi sisteminin beklenen hedeflere ulaşma şansı düşük olacaktır (Rawls, 2003; 29-30). Türkiye'de yapılan ampirik çalışmalarda vergi mükelleflerinin gelirin nerede harcama konusu olduğu bilinmediği takdirde vergiyi en az ödemeye razı oldukları görülür. Buna karşılık, verginin belirlenmiş ve mutabık kalınmış sürdürülebilir turizm yatırımlarına harcanması durumunda ise vergi mükellefleri daha uyumlu ve isteklidirler (Göktaş & Çetin, 2023: 12). Seyahat büyümeye devam ettikçe, turistler bu vergileri seyahat masraflarının normal bir parçası olarak bekleyebilirler, özellikle de iyi bakılmış cazibe merkezleri, korunan doğal alanlar ve geliştirilmiş seyahat deneyimleri gibi somut faydaları gördüklerinde. Sonuç olarak, amaç turizmin hem ekonomiye hem de çevreye eşit ölçüde fayda sağlayan iyi bir güç olmaya devam etmesini sağlamaktır (Goel–Thu, 2024).

Ekonomileri turizme bağımlı olan ülkeler için turistlere uygulanacak olan vergilerin olumlu ve olumsuz yönleri vardır. Bu vergiler bölgenin altyapı geliştirme, çevre koruma ve aşırı turizmin maliyetlerini yönetme amacıyla alınması halinde bir taraftan turizmin finansmanı sağlanmakta diğer taraftan da sürdürülebilir turizme katkı sunmaktadır. Öte yandan yüksek vergiler ile bütçe bilincine sahip gezginlerin maliyetlerini arttırarak bir caydırıcılık unsuru olacaktır. Bu durumda turizm talebinin olumsuz etkilenme

riski bulunmaktadır. Toplanan vergiler hazine aracılığıyla bütçe kanunu çerçevesinde harcamacı kuruluşlara dağıtılır. Ancak belirli vergilerin belirli harcamalara tahsisi bütçelerini genellik ilkesine göre düzenleyen ülkeler için mümkün değildir. Buna genellik ilkesi içinde adem-i tahsis denir (Akdoğan, 2019: 343) Nitekim Türkiye’de genellik ilkesine uyulmakta olduğu için adem-i tahsis yöntemi uygulanmaktadır. Dolayısıyla turizm sektörüne yönelik vergiler, turizmin maliyeti ve sürdürülebilirliğine harcanması olanaksızdır. Vergileme ilkeleri ve bütçe sisteminde sürdürülebilirlik bağlamında getirilecek istisnai durumlar adına belirli vergi ve kaynakların yine belirli hizmet ve harcamalara aktarılması için düzenlemeler getirilmelidir.

Gelişmekte olan ülkelerde ekoturizmin tanıtımını sağlamak için, bütünleşik ve etkili stratejik ve pratik politikaların uygulanması büyük önem taşımaktadır (Shang, 2023:7). Belirsizlik, geleceği öngörülemez ve kontrol edilemez hale getirerek ekonomik karar almayı etkileyebilir. Turizmle ilgili olarak, belirsizliğin etkileri daha önceki birkaç çalışmada dikkat çekilmiştir (örneğin, Dutta vd., 2021 ; Balli vd., 2019). Genel olarak, turizm endüstrisindeki belirsizlik, turistlerin endişelerini ve tüketim alışkanlıklarını yansıtır; belirsizliği artırarak turistlerin riskleri anlamlandırması ve turizm faaliyetlerini ertelemesi beklenir ve bunun tersi de geçerlidir; kesinlikler alanında çeşitli riskler açıktır ve turistler turizm planları ve faaliyetleri için rasyonel kararlar alabilirler (Sahoo, M. vd., 2023: 31326). Turistler için sürpriz ve öngörülemez uygulamalar, turizm faaliyetleri için caydırıcı olmaktadır.

Şüpheli ihlalleri, olayları ve kirliliği ilgili birimlere bildirme, korunan alanların ve kullanımlarının izlenmesi, yerel halkı desteklemek ve sektörde doğrudan ya da dolaylı istihdam edilenleri eğitmek (Queensland Government, 2024) eko-turizmin sürdürülebilirliği açısından gereklidir. Ekoturizmin gelişmesi ve yaygın hale gelmesi için yalnızca ülkenin turizm ile ilgili bakanlığı yetkili ve sorumlu olmamalıdır. Ekonomi ve/veya maliye, eğitim, dış işleri, sağlık bakanlıkları ve hatta yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları da yetkilendirilmeli ve sorumluluk alanları belirlenmelidir. Özel sektör temsilcileri ve yerel halkın bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Akdoğan, A. (2019). *Kamu Maliyesi*. 20. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akyurt, H. (2019). “Ekoturizm: Türkiye’deki Gelişimi ve Mevcut Durumu”. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler*, Cilt 2, Ed: Sait Erdal Dinçer vd., Ankara: Gece Kitaplığı, 353-368.
- Ataman, O. ve Keskin, T. (2020). *Ekoturizm Sektör Raporu*. Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı.
- Bak Ateş, E. (2022). “Ekoturizm (Doğa Temelli Turizm) ve Sürdürülebilirlik”. *Sürdürülebilirlik Ekseninde Alternatif Turizm* (Ed.: Koray Genç), Ankara: Detay Yayıncılık, 49-62.
- BAKA (2012). *Ekoturizm Sektör Raporu* (Eylül). Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı.
- Balli, F., Uddin, G.S., Shahzad, S.J.H. (2019) “Geopolitical risk and tourism demand in emerging economies”. *Tour Econ* 25 (6): 997–1005
- Buckley. R. C., (2010). “Ecotourism: Principles and practices”. *Tourism Management*, (31), 556–561. doi:10.1016/j.tourman.2009.07.004
- Butler, N. (2024). *Top Ecotourism and Sustainable Tourism Lodges in Kenya*. In: Retreat. <https://www.inretreat.co/journal/top-ecotourism-and-sustainable-tourism-lodges-in-kenya>
- Cambridge Dictionary (2024). *ecotourism*. Cambridge University Press & Assessment. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/ecotourism>
- Cater, C., and Cater, E. (2015). *Ecotourism*. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition). Elsevier. 105-109. <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/ecotourism>
- Cook, R., Hsu, C. ve Marqua, J. (2016). *Konaklama ve Seyahat İşletmeciliği*. (Çev. M. Tuna), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Cosmescu, I., & Cosmescu, D. (2007). “The ecotourism - A strategic alternative for contemporary tourism”. *Annals of the University of Petroşani Economics*, (7), 65-72.
- Dutta, A., Mishra, T., Uddin, G.S., Yang, Y. (2021) “Brexit uncertainty and volatility persistence in tourism demand”. *Curr Issue Tour*, 24 (16): 2225–2232.
- Eco-Business. (2023). *Explainer: What is an eco-tourism tax?* July 19, 2023. <https://www.eco-business.com/news/explainer-what-is-an-eco-tourism-tax/>
- Ecotourism World. (2021). *Sustainable Travel Options for A Trip to Iceland*. https://ecotourism-world.com/sustainable-travel-options-for-a-trip-to-iceland/#google_vignette
- Epler Wood, M. (2002). *Ecotourism: Principles, Practices & Policies for Sustainability*. UNEP.
- Erdoğan, N. (2003). *Çevre ve (eko)turizm*. Ankara: Erk Yayıncılık.

- Eskin, B., Tuncer, M., ve Demirçivi, B. M. (2017). “Alternatif Turizm Çeşidi Olarak Ekolojik Turizm: Hasan Dağı Örneği”. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (3), 15-26.
- FAO. (2011). *Ecotourism can play vital role in maintaining healthy forests*. Food and Agriculture Organization. <https://www.fao.org/newsroom/detail/Ecotourism-can-play-vital-role-in-maintaining-healthy-forests/en>
- FAO. (2024). *Ecotourism*. Food and Agriculture Organization. <https://www.fao.org/4/w7714e/w7714e06.htm>
- Fennel, D.A. (2022). *Routledge Handbook of Ecotourism* (Ed.: David A. Fennel). London and New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Fennel, D. A. (2004). *Ecotourism*. 2nd Edition, London: An Introduction. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203505434>
- Fennel, D. A. (2009). “Ecotourism”. *International Encyclopedia of Human Geography*. Elsevier. 372-376. <https://doi.org/10.1016/B978-008044910-4.00564-2>
- Gago, A., Labandeira, X., Picos, F. & Rodriguez, M. (2006). *Taxing tourism in spain: results and recommendations*. The Fondazione Eni Enrico Mattei Note Di Lavoro Series. https://www.researchgate.net/publication/228278699_Taxing_Tourism_in_Spain_Results_and_Recommendations
- Goel–Thu, A. (2024). *Tourist Taxes vs. Eco-Taxes: Balancing Revenue and Sustainability in Global Tourism*. FindEdu. 19 Sep 2024 <https://fintedu.com/blog/index.php?entryid=2393>
- Goodwin, H. (1996). “In Pursuit of Ecotourism”. *Biodiversity and Conservation*, 5(3), 277–291.
- Göktaş, L.S. and Çetin, G. (2023). “Tourist tax for sustainability: Determining willingness to pay”. *Journal of Tourism Research*, 35 (03), 1-18. <https://doi.org/10.54055/ejtr.v35i.2813>
- GSTC. (2024). *The Difference Between Ecotourism and Sustainable Tourism*. The Global Sustainable Tourism Council. <https://www.gstccouncil.org/ecotourism/>
- IPM. (2024). *What is the ecotax? A tax that affects you*. Ideal Property Mallorca. <https://www.idealpropertymallorca.com/blog/ecotax-mallorca/>
- Israngkura, A. (1996). “Ecotourism”. *TDR Quarterly Review* 11 (2), June. 10-15. <https://www.thaiscience.info/Journals/Article/TQR/10475116.pdf>
- Kahraman, N., ve Türkay, O. (2012). *Turizm ve Çevre*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kasalak, M. (2015). “Dünyada ekoturizm pazarı ve ekoturizmin ülke gelirlerine katkıları”. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 1(2), 20-26.

- Kaya, M. (2015). *Ayancık ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyeli*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç Benzer, A. N. (2006). *Bolu-Göynük ve Yakın Çevresi Doğal ve Kültürel Kaynaklarının Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi*. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- KTB. (2024). *Dünya Miras Listesi*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. <https://kvmgm.ktb.gov.tr/tr-44423/dunya-miras-listesi.html>
- Mahvaran, A. (2012). *Eco-Tourism and its architecture: a methodological framework for assessing progress towards sustainable development*. Unpublished Doctoral Dissertation. Victoria University of Wellington.
- Moore, C. (2024). *Top 5 Ecotourism Attractions in New Zealand*. <https://greenglobaltravel.com/ecotourism-attractions-in-new-zealand/>
- Morrison-Saunders, A., Hughes, M., Pope, J., Douglas, A., & Wessels, J. A. (2019). "Understanding visitor expectations for responsible tourism in an iconic national park: Differences between local and international visitors". *Journal of Ecotourism*, 18 (3), 284–294.
- NTV. (2024). "Sadece 600 kişi yaşıyor, bakan da buralı: Düğmeli evleri ve festivaliyle ünlü köy dünyanın en iyisi seçildi". *NTV Haber* (17.11.2024).
- OECD. (2015). *Environmental policies and evaluation*. OECD Topics. <https://www.oecd.org/en/topics/environmental-policies-and-evaluation.html>
- Önen, M. O. (2000). *Türkiye'nin Turizm Sektöründeki Gelişmeler, Dünya Turizmindeki Yeri ve Türkiye Kalkınma Bankası'nın Rolü*. Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Sektörel Araştırmalar, Ankara: SA/00-2-5.
- Özkan Yürük E. (2003). "Turizmin Geleceği: Ekoturizm". *Standard Dergisi*, Ankara: Ajans Türk Matbaacılık Sanayi A.Ş., 42(500), 1-4, <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=5740>
- Pavlidis, G. vd. (2022). "Sustainable Ecotourism through Cutting-Edge Technologies". *Sustainability*, 14(2), 800, <https://doi.org/10.3390/su14020800>
- PB. (1996). *Green taxes: a brief overview*. Parliamentary Business New Zealand Parliament. <https://www.parliament.nz/en/pb/research-papers/document/00PLEcoRP96011/green-taxes-a-brief-overview>
- Polat, A. T. (2006). *Karapınar İlçesi ve Yakın Çevresi Peyzaj Özelliklerinin Ekoturizm Kullanımları Yönünden Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Queensland Government. (2024). "What is ecotourism? Department of the Environment. Tourism". *Science and Innovation*, (20), June 2024. <https://parks.desi.qld.gov.au/management/ecotourism/about>

- Rawls, J. (2003). “Bölüştürücü adalet”. (çev. Vural Fuat Savaş). *Hukuk Felsefesi Sosyolojisi Arkivi 7. Kitap*, (Hazırlayan: Hayrettin Ökçesiz), 19-53, İstanbul: İstanbul Barosu Yayını 340.1 HFS 2003.
- Reportlinker. (2024). *Turkey Ecotourism Market Overview 2024-2028*.
- Sahoo, M. vd. (2023). “Ecotourism or ecological concerns? Tracing the impact of economic policy uncertainty and natural resources on tourism-driven ecological footprints”. *Environmental Science and Pollution Research*. (31), 31314–31330. <https://doi.org/10.1007/s11356-024-33244-7>
- Shang, Y. vd. (2023). “Eco-tourism, climate change, and environmental policies: empirical evidence from developing economies”. *Humanities and Social Sciences Communications*. 10 (275), 1-9. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-01777-w>
- Siam Legal. (2024). *Thai Tourist Tax Coming Back Under New Government*. Siam Legal International. <https://siam-legal.com/travel-to-thailand/thai-tourist-tax-coming-back-under-new-government/>
- Taylor, M., Hurst, C. E., Stinson, M. J., & Grimwood, B. S. R. (2020). “Becoming care-full: Contextualizing moral development among captive elephant volunteer tourists to Thailand”. *Journal of Ecotourism*, 19 (2), 113–131.
- TheWisetravellers. (2023). *Ecotourism Activities in Norway: Embracing Nature's Beauty*. <https://www.thewisetravellers.com/ecotourism-activities-in-norway/>
- TIES. (2024). “What Is Ecotourism?”. *The International Ecotourism Society*. <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/>
- Turizm Ajansı (2024). “Dünyanın en iyi turizm köyü seçildi, belediye asfalt döktü!”. *Turizm Ajansı* (28.11.2024).
- Tutçu, A. (2021). “Ekoturizm ve Türkiye'nin Ekoturizm Potansiyelinin Değerlendirmesi”. *Atlas Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(6), 1-16.
- UN Tourism (2024). “Ecotourism and Protected areas”. *Bringing the World Closer*. <https://www.unwto.org/sustainable-development/ecotourism-and-protected-areas>
- UN Tourism. (2020). “Funding for a regenerative future – could tourism taxes be part of the answer?”. *Bringing the World Closer*. <https://www.unwto.org/covid-19-oneplanet-responsible-recovery-initiatives/funding-for-a-regenerative-future-could-tourism-taxes-be-part-of-the-answer>
- UN. (2024). *Eco-Tax*. United Nations Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development. <https://sdgs.un.org/partnerships/eco-tax>
- Ünal Ankara, F. (2018). “Dünyada ve Türkiye’de Ekoturizm, Sosyal-Kültürel ve Ekonomik Katkıları”. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, Sayı 1(2), 69-72.

- Üzüim, O. O. ve Koş, B. (2017). “Ekolojik Turizm Kavramı: Fethiye Örneği.” *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 10 (1), 14-19.
- Worldpackers. (2024). *The best of ecotourism in Costa Rica: places to visit and how to get involved*. <https://www.worldpackers.com/articles/ecotourism-in-costa-rica>
- Yereli, A. B. ve A. Y. Ata (2011). Vergi Adaletine Ulaşma Yöntemleri Çerçevesinde Fayda İlkesinin Teorik Açıdan Değerlendirilmesi. *Maliye Dergisi*, (161), 21-32.
- Yücel, C. (2002). “Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm”. *Türsab Dergisi*, Nisan (219), 1-7, https://www.tursab.org.tr/dosya/1023/02nieko_1023_1889046.pdf